

Eläinten hyvinvointikeskuksen (EHK) kirjallinen asiantuntijalausunto KAA 5/2024 vp Turkistarhaus historiaan — Oikeudenmukainen siirtymä turkistarhattomaan Suomeen!

Eläinten hyvinvointikeskus kiittää eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokuntaa pyynnöstä antaa kirjallinen asiantuntijalausunto kansalaisaloitteeseen KAA 5/2024 vp Turkistarhaus historiaan — Oikeudenmukainen siirtymä turkistarhattomaan Suomeen!

Eläinten hyvinvointikeskus (EHK) -verkosto perustettiin vuonna 2010 levittämään tutkimukseen perustuvaa tietoa eläinten hyvinvoinnin edistämiseksi. Keskukseen tehtävä on tarkastella eläimen näkökulmasta asioita, joilla on vaikutusta eläinten hyvinvointiin yhteiskunnassa. Työmme on julkista, ja tuloksia voi seurata eläintietosivustolta (www.elaintieto.fi) sekä sosiaalisen median kanaviltamme.

Lausunnossa tarkastelemme turkiseläimen hyvinvoinnin toteutumisen edellytyksiä eläimen näkökulmasta. Peilaamme *eläinten hyvinvointilain (639/2023) vaatimuksia* turkiseläinten pidon tämänhetkisiin vähimmäisvaatimuksiin (Valtioneuvoston asetus turkiseläinten suojelusta (1084/2011) ja niihin käytänteisiin, joita turkiseläinten pidosta on tiedossamme. Lausunnossa painotamme 1) turkiseläinten kohtelun, käsittelyn ja hoidon, 2) turkiseläinten käyttäytymistarpeiden ja 3) turkiseläinten jalostuksen hyvinvointivaikutuksia.

Tiivistelmä

Turkiseläinten liikkumisen tarve ei toteudu käytössä olevissa pitopaikoissa säädösten mukaisin vähimmäisvaatimuksin. Eläinten sosiaalisen käyttäytymisen tarpeita ei huomioida turkiseläinten pidon vähimmäisvaatimuksissa. Turkiseläimet eivät voi toteuttaa petoeläimelle tyypillistä ravinnon hankintaan liittyvää käyttäytymistä (ruuan etsiminen, vaaniminen, saalistaminen, saaliin käsitteleminen, kätkeminen ja kätköjen etsiminen) nykyisissä pitopaikoissa. Elinympäristönä häkki tarjoaa hyvin vähän mahdollisuuksia toimintaan, vaikkakin tarhaympäristöä voi häkistä tarkkailla ja lajikumppaneita nähdä, haistaa ja kuulla. Jatkuvasti saatavilla olevaa vettä ei edellytetä samana vuonna syntyneiden vieroitettujen pentujen eikä siitoksesta poistettujen eläinten pysyvässä pitopaikassa silloin, kun vesi sääolosuhteiden takia jäätyy. Näille eläimille on tällöin tarjottava sulaa vettä vähintään kolme kertaa päivässä. Rajoitettu juotto voi aiheuttaa eläimille janon tunnetta, mikä heikentää niiden hyvinvointia.

Käsittely on turkiseläimille stressaavaa. Niskapihtejä käytetään rutiininomaisesti, kun eläimiä otetaan ja pidetään kiinni. Ketun- ja supikoiranpentujen jalat menevät läpi verkkopohjasta vaikeuttaen pentujen liikkumista. Siitokseen käytettävien kettujen kynnet voivat kasvaa pitkiksi ja aiheuttaa hyvinvointiongelmia.

Satu Raussi
+358 50 415 6570
satu.raussi@luke.fi

Tiina Kauppinen
+358 44 3001 295
tiina.kauppinen@luke.fi

Sinikettujen tuotanto-ominaisuuksia painottava jalostus aiheuttaa eläimille suuria terveysongelmia ja pitkäaikaista hyvinvointihaittaa. Tuotanto- ja terveysominaisuuksien välillä on epäedullisia geneettisiä yhteyksiä. Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan mukaan ”suurikokoisten sinikettujen lihavuus ja roikkuva nahka aiheuttavat haittaa eläinten hyvinvoinnille. Huolta herättää myös yleinen sinikettujen jalkojen vääntyminen.” Tarttuvat taudit leviävät helposti eläimistä toisiin häkkiympäristössä. Supikoirilla ei ole pitopaikassaan mahdollisuutta rauhalliseen talviuneen. Soopeleiden hyvinvoinnin edellytyksistä ei juuri ole tietoa.

Turkiselinkeino on omatoimisesti rakentanut turkistiloille eläinten hyvinvoinnin WelFur-arviointijärjestelmän, mikä on hyvä avaus turkiseläinten hyvinvoinnin edistämiseksi. WelFur ei kuitenkaan takaa eläinten hyvinvointia, sillä järjestelmä sallii melko paljon hyvinvointiongelmia. Esimerkiksi lievästi taipuneiden jalkojen tai ripulin esiintyminen tai lievät silmätulehdukset eivät saa mittaristossa riittävästi painoarvoa. Kettutilojen WelFur-arvioinnissa terveystilaa ei mitata silloin, kun tilalla on vain siitoseläimiä, joten siitoseläinten hyvinvoinnin tilan arviointi jää vajavaiseksi. Alle kahdeksan viikon ikäisten ketunpentujen hyvinvointia ei arvioida lainkaan. Kettutila voi päästä korkeallakin kuolleisuustasolla hyvään WelFur-arviotulokseen. Sairaiden tai vahingoittuneiden eläinten lopetuskyynnystä ei ole määritelty eikä arvioida protokollassa. Veden saannin osalta WelFur-protokollassa ei huomioida kansallisten säädösten vähimmäistasoa.

Minkkien WelFur-protokollassa keskitytään paljolti olosuhteiden mittaamiseen, eikä esimerkiksi kaikkia minkkipentuja tarkasteta, jolloin pentujen kuolleisuuden arviointi on epätarkkaa. Eurooppalaisten minkkitarhojen WelFur-tulosten mukaan vuosina 2017–2019 Tanskan minkkitiloista 39 % sijoittui parhaaseen WelFur-luokkaan ja 61 % toiseksi parhaaseen (WelFurissa on yhteensä neljä luokkaa), kun muista eurooppalaisista minkkitiloista 15 % arvoitiin parhaaseen luokkaan ja 83 % toiseksi parhaaseen. Vuonna 2020 Tanskan kaikki minkit lopetettiin koronapandemian vuoksi. Tanskan eläineettinen neuvottelukunta arvioi raportissaan (2021), että Tanskan minkkituotannossa minkkien pitotavalle on kehitettävä vaihtoehto, jos tuotantoa halutaan jatkaa. Olemassa olevan järjestelmän mukauttaminen ei neuvottelukunnan mukaan riitä. Tulevaisuuden minkkituotannossa olisi huomioitava paremmin minkin käyttäytymistarpeet ja minkin biologia petoeläimenä. Neuvottelukunta esitti useita minkin jalostukseen, hoitoon ja pitoon liittyviä suosituksia, jotka tulisi sisällyttää mahdolliseen uuteen minkkien pitojärjestelmään.

Laki eläinten hyvinvoinnista ja turkiseläinten hoito ja pito-olosuhteet

1) Turkiseläinten kohtelu, käsittely ja hoito

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää eläinten hyvinvointia ja suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta. Lain tarkoituksena on myös lisätä eläinten kunnioitusta ja hyvää kohtelua.

12 § Kohtelun yleiset vaatimukset

Eläintä on kohdeltava rauhallisesti. Eläimen käsittelyssä ja koulutuksessa on pyrittävä käyttämään hyväksi sen lajityypillistä käyttäytymistä.

Eläin on totutettava käsittelyyn ja pito-olosuhteisiin, jos se on pidettävän eläinlajin ja eläinten pitomuodon kannalta tarkoituksenmukaista. Jos eläin ei ole tottunut käsittelyyn, tämä on otettava huomioon eläintä käsiteltäessä. [...]

13 § Kielletty kohtelu

Eläintä ei saa käsitellä tai kouluttaa kovakouraisesti tai muuten sillä tavalla, että sille aiheutetaan tarpeetonta kipua tai kärsimystä.

17 § Välineet, laitteet ja aineet, mom. 1

Eläinten hoitoon ja käsittelyyn tarkoitettujen välineiden, laitteiden ja aineiden tulee olla tarkoitukseensa sopivia, eivätkä ne saa aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua, kärsimystä tai vahingon vaaraa.

21 § Ruokinta ja juotto

Hoidossa olevien eläinten ruokinnassa ja juotossa on otettava huomioon eläimen fysiologiset tarpeet ja varmistettava, että eläin saa sopivassa määrin hyvälaatuisia ravintoa ja vettä tai muuta juotavaa. Ravinnon ja juotavan koostumuksen ja tarjoamistavan on vastattava eläimen fysiologisia tarpeita ja olennaisia käyttäytymistarpeita.

Nisäkkäiden ja lintujen pysyvässä pitopaikassa on oltava jatkuvasti vettä eläimen saatavilla. Jatkuvasti saatavilla olevaa vettä ei kuitenkaan edellytetä:

- 1) vastasyntyneelle tai -kuoriutuneelle eläimelle;
- 2) eläimelle, jonka vedensaantia on eläinlääketieteellisestä syystä rajoitettava;
- 3) laajoilla alueilla luonnonmukaisissa olosuhteissa tarhattaville, luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluville eläimille;
- 4) poroille silloin, kun saatavilla on rajoituksetta puhdasta lunta;
- 5) silloin, kun poikkeuksellisen vaikeat sääolosuhteet estävät sulan veden jatkuvan saatavilla pidon;
- 6) sellaisissa eläinten pysyvissä pitopaikoissa, joissa sulan veden jatkuva saatavilla pito on kohtuuttoman vaikea järjestää eläinten pitomuodosta ja sääolosuhteista johtuvista syistä.

33 § Pitopaikan yleiset vaatimukset, mom. 2

Pitopaikassa oleva eläin on voitava tarkastaa ja sitä on voitava hoitaa vaikeuksista.

Turkiseläimet eivät ole täysin kesyjä, eikä niitä aktiivisesti totuteta ihmisen käsittelyyn. Turkiseläimen käsittely käyttäen hyväksi eläimen lajityypillistä käyttäytymistä ei toteudu. Suuri osa eläimistä pelkää ihmistä ja yrittää ihmisen lähestyessä väistää tai paeta. Kiinniotettaessa minkki voidaan sulkea pesäkopin ulkopuolelle tai hätistää pesäkopista kuljetusvälineeseen, josta eläin on helpompi ottaa kiinni. Tutkimuksissa on havaittu, että turkiseläimen kiinniottaminen suuresta aitauksesta on vaikeampaa kuin minimikokoisesta häkistä (Korhonen ym. 2001).

Turkiseläimet ovat ihmisen läheisyydessä päivittäisen rehunjaon yhteydessä. Erityisesti siitoseläimet joutuvat olemaan ihmisen käsiteltävänä ja kiinnipitämänä lisääntymisaikaan. Ihmistä pelkäävä eläin stressaantuu ihmisen läsnäolosta ja käsittelystä, joka joskus aiheuttaa kipua tai epämukavuutta eläimelle.

Kun kettu tai supikoira otetaan häkistä kiinni, esimerkiksi ulkomuodon arvioimiseksi, sairauden hoidon, siirron, kiiman mittaamisen tai keinosiemennyksen vuoksi, eläin pääsääntöisesti otetaan häkistä käyttäen kaulan ympärille asetettavia metallisia niskapihtejä. Eläimen roikottaminen yksin niskapihdeistä tai hännästä ja niskapihdeistä on eläimelle stressaavaa ja tuottaa eläimelle hyvin todennäköisesti kipua tai kärsimystä. Esimerkiksi naaraskettu asetetaan keinosiemennettäessä telineeseen roikkumaan niskapihdeistä ja hännästä ilman, että sen jalat koskettavat maata, mikä voi olla eläimelle epämukavaa. Minkkejä käsitellään yleensä käsin, puremisen kestävät rukkaset kädessä. Minkki voidaan myös hätistellä putkeen, jonka luukku voidaan sulkea ja minkkiä kuljettaa putkessa.

Turkiseläimen yksilöllisen hoidon ja tarkkailun toteuttaminen käytännössä on haastavaa. Yksittäisen eläimen huono liikkumiskyky voi jäädä huomaamatta eläinryhmässä ja häkin vähäisen liikkumatilan takia. Turkiseläinten silmätulehdukset ovat hankalia hoitaa. Yleinen ohje eläinlääkäreillä on, että silmätulehduksesta kärsivät eläimet karsitaan välittömästi, ellei ole erityistä syytä pitää eläintä hengissä (Kempe 2019). Siitokseen käytettävien sinikettujen kynnet voivat kasvaa pitkiksi aiheuttaen hyvinvointihaittaa. Kynnet voivat katkeilla tai tarttuessaan esimerkiksi verkkoon irrota ja vahingoittaa varvasta tai koko jalkaa (Ahola ym. 2009).

Turkiseläinten ruokinta on toisinaan liiallista eläinten tarpeisiin nähden. Yli ruokinta aiheuttaa lihavuutta ja lihavuus hyvinvointiongelmia. Lihavuus vaikeuttaa liikkumista ja esimerkiksi kettujen lepohylylle hyppäämistä. Siitoseläinten lihavuus heikentää tuotantotuloksia vaikeuttaen astumista, tiinehtymistä, synnytystä ja pentujen hoitoa. Siitoseläimiä voidaan joutua laihduttamaan, mikä vuorostaan altistaa eläimet nälän tunteelle. Ravinnon tarjoamistapa ei vastaa turkiseläinten ravinnonhankintaan liittyviä käyttäytymistarpeita (saalistaminen, keräily).

Nisäkkäiden ja lintujen pysyvässä pitopaikassa on oltava jatkuvasti vettä eläimen saatavilla. Jatkuvasti saatavilla olevaa vettä ei edellytetä samana vuonna syntyneiden vieroitettujen pentujen eikä siitoksesta poistettujen eläinten pysyvässä pitopaikassa silloin, kun vesi sääolosuhteiden takia jäätyy. Näille eläimille on tällöin tarjottava sulaa vettä vähintään kolme kertaa päivässä. Janon tunne on siten turkiseläimillä mahdollinen, mikä heikentää eläinten hyvinvointia. Vähäinen juominen myös altistaa virtsatietulehduksille.

§ 34 Pitopaikan turvallisuus

Eläimen pitopaikan on oltava materiaaleiltaan, rakenteiltaan ja muilta ominaisuuksiltaan sellainen, että eläimen vahingoittumisen ja sairastumisen vaara, karkaamisvaara ja pitopaikan palovaara on mahdollisimman vähäinen.

38 § Eläinten hoitoon ja tarkastamiseen tarvittavat tilat

Pysyvässä pitopaikassa tai sen yhteydessä on oltava eläinten tarkastamisen ja käsittelyn kannalta välttämättömät tilat ja välineet sekä tarvittaessa tilat sairaiden ja vahingoittuneiden eläinten hoitoa ja eristämistä varten.

Turkiseläinten pitopaikan lattia on verkkopohjainen. Pohjaverkon silmäkoko on määritetty aikuisen eläimen tassuille sopivaksi. Minkeillä käytetään tiheäsilmaisempää verkkoa häkin pohjalla, kun pennut ovat pieniä. Ketuilla ja suomensupeilla pohjaverkkoa ei käytetä. Pentujen tassut menevät verkkopohjan läpi vaikeuttaen pentujen liikkumaan oppimista.

Turkiseläinten verkkohäkit ovat vierekkäin, jolloin taudinaiheuttajat pääsevät helposti leviämään pitopaikan eläinten välillä. Ruokaviraston Eläintaudit Suomessa 2023 -raportin mukaan vuoden 2023 aikana todettiin 71 lintuinfluenssatartuntaa turkistarhoilla. Samaisessa Ruokaviraston raportissa todetaan, että turkistarhojen korkea eläintiheys edesauttaa tautien leviämistä ja siten myös virusten mahdollista muuntumista. Turkistarhojen tautisuojauksessa on Ruokaviraston mukaan parantamisen varaa.

2) Turkiseläinten käyttäytymistarpeet

8 § Eläinlajien ja eläinten pitoa koskevat rajoitukset

Tuotantoeläimenä, seura- ja harrastuseläimenä, sirkuseläimenä ja kiertävässä eläinnäyttelyssä saa pitää vain sellaisia eläimiä ja eläinlajeja, joiden pito voidaan saatavilla olevan tieteellisen tiedon ja käytännön kokemuksen perusteella järjestää niin, että:

- 1) eläimillä on mahdollisuus toteuttaa liikkumiseen, lepoon, kehon huoltoon, ravinnon etsintään ja muuhun vastaavaan toimintaan sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyviä olennaisia käyttäytymistarpeitaan;*
 - 2) eläinten fysiologiset tarpeet voidaan tyydyttää;*
 - 3) eläimille voidaan järjestää asianmukaiset pitopaikat; ja*
 - 4) eläinten sairastuessa tai vahingoituessa niille voidaan antaa asianmukaista hoitoa.*
- [...]*

20 § Hoidon yleiset vaatimukset

Eläimiä on hoidettava siten, että niillä on mahdollisuus toteuttaa liikkumiseen, leikkiin, lepoon, kehonhuoltoon, syömiseen, ravinnon etsintään ja ympäristön tutkimiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyviä olennaisia käyttäytymistarpeitaan.

Hoidossa olevan eläimen yleisestä hyvinvoinnista sekä puhtaudesta ja muusta sen tarvitsemasta keuhonhoidosta on huolehdittava. Eläimen hoidossa on huolehdittava myös asianmukaisista toimista sairauksien ja eläinten vahingoittumisen ennalta ehkäisemiseksi.

Jos eläimiä pidetään ryhmässä, ryhmän kokoonpanossa on otettava huomioon eläinten sosiaaliset suhteet, ikä, sukupuoli ja koko. Jos eläimet suhtautuvat vihamielisesti toisiinsa tai voivat muusta syystä vahingoittaa toisiaan, ne on pidettävä erillään toisistaan tai niillä on oltava mahdollisuus paeta ja piiloutua muilta eläimiltä. Eläinryhmiä yhdistettäessä ja tuotaessa uusia eläimiä ryhmään erityistä huomiota on kiinnitettävä sosiaalisten suhteiden uudelleenmuodostumisesta mahdollisesti aiheutuviin ongelmiin.

Hoidossa olevan eläimen liikunnantarpeen tyydyttämisestä on huolehdittava. Eläimellä on oltava mahdollisuus riittävään lepoon.

§ 35 Pitopaikan olosuhteet

Eläimen pysyvän pitopaikan on oltava riittävän tilava sekä muutoinkin rakenteiltaan ja varusteiltaan sopiva eläimen fysiologisten tarpeiden sekä niiden olennaisten käyttäytymistarpeiden tyydyttämiseen, jotka liittyvät liikkumiseen, leikkiin, lepoon, kehonhuoltoon, syömiseen, ravinnon etsintään ja ympäristön tutkimiseen sekä sosiaalisiin suhteisiin.

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta (2014) on määritellyt turkiseläinten olennaiset käyttäytymistarpeet:

Liikkuminen

Luonnossa turkiseläimet liikkuvat hankkiessaan ravintoa, partioidessaan elinpiiriään ja hakeutuessaan uusille elinalueille. Supikoira liikkuu talvella vain vähän. Ketuilla on myyrähyppyjä ja minkit voivat uida sekä kiipeillä. Minkin, ketun, naalin ja supikoiran pennuilla on sosiaalisia liikuntaleikkejä. Ketut tekevät myyrähyppyjä paitsi pentuina myös myöhemmällä iällä. Eläimet käyttävät tarjolla olevia virikemateriaaleja sekä pentuina että myöhemmällä iällä.

Lepo ja uni

Minkki, kettu, naali ja supikoira lepäävät 50–80 % ajasta. Minkit lepäävät etenkin kylmällä säällä pesässä. Ketut ja naalit lepäävät ja nukkuvat ulkona, mieluusti paikalla, josta näkee hyvin ympäristöön. Supikoirat nukkuvat talvella pinnallista talviunta pesässä.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Aikuisena minkit ovat yksineläjiä ja ketut sekä naalit sosiaalisesti joustavia. Supikoirat ovat hyvin sosiaalisia: jopa elinikäiset lisääntymisparit ja parien yhteiset ulostamis- ja virtsaamispaikat. Kaikki lajit pitävät reviiriä yllä hajumerkein ja partioimalla.

Kehonhoito

Tutkimustietoa minkin, ketun, naalin ja supikoiran keuhkohoidosta on saatavilla vähän. Kaikilla lajeilla on havaittu oman turkin hoitoa ja supikoiralla myös sosiaalista turkinhoitoa.

Ravinnonhankinta

Luonnossa aikuisena minkki on lihansyöjä ja kettu, naali sekä supikoira ovat sekaravinnon syöjiä. Eläimet saalistavat ja keräilevät. Minkki saalistaa myös vedestä. Ainakin kettu ja naali voivat myös kaivaa hankkiessaan ravintoa. Kettu, naali ja minkki voivat myös piilottaa saalista.

Tutkiminen ja ympäristön tarkkailu

Minkin, ketun, naalin ja supikoiran ympäristön tutkiminen liittyy ravinnon hankintaan ja elinpiirin partiointiin, joissa hajuaistilla on suuri merkitys. Ketut lepäävät paikoilla, joista näkee hyvin ympäristöönsä. Supikoirat viihtyvät enemmän aluskasvillisuuden suojassa ja minkit viettävät suuren osan ajastaan pesässä.

Lämmönsäätely

Muutaman ensimmäisen elinviikon aikana minkin, ketun, naalin ja supikoiran pennut eivät tule toimeen ilman emon tuottamaa lämpöä ja pesän tuomaa suojaa. Karvanvaihto on oleellinen keino sopeutua vuodenaikojen mukaan vaihtuviin lämpöoloihin. Etenkin naali ja supikoira keräävät talveksi runsaasti ihonalaista rasvaa, joka toimii lisäeristeenä (ja ravintovarastona). Kylmässä eläimet nukkuvat kerällä, lämpimässä ojentautuneina. Pienet pennut hakeutuvat kylmissä oloissa ryhmiin. Supikoirat tekevät näin myös myöhemmällä iällä.

Lisääntyminen ja jälkeläisten hoito

Luonnossa minkit ovat seka-avioisia ja supikoirat yksiavioisia. Ketut ja naalit voivat lisääntyä pareissa tai pienissä laumoissa (etenkin ketut), joissa on yksi uros ja useampia naaraita, mutta tyyppillisesti vain yksi naaraista lisääntyy. Pennut syntyvät maanalaiseen pesään, jossa emo hoitaa niitä. Yleensä eläimet etsivät sopivan kolon tai vanhan pesän, jota ne saattavat muokata kaivamalla. Supikoiralla myös uros osallistuu pentujen hoitoon pesässä, kun naaras etsii ravintoa. Pentujen asteittainen vieroitus alkaa kaikilla lajeilla noin viiden viikon iässä ja kestää muutaman viikon.

Liikkuminen

Eläimen pitää voida pitopaikassaan toteuttaa käyttäytymis- ja fysiologisia tarpeitaan. Turkiseläimet tarvitsevat liikkumiseen, venyttelyyn, kurotteluun ja asennon vaihtamiseen tilaa. Kettujen pienin sallittu häkki mahdollistaa asennon vaihtamisen, istumisen,

makaamisen ja seisomisen, mutta vain muutaman askeleen ottamisen suuntaansa. Varsinaista liikkumista vähimmäiskoon häkissä ei pysty toteuttamaan, etenkin, jos eläin on suurikokoinen. Elinpiirin partiointi kooltaan 1 m x 0,75 m mittaisessa minimihäkissä jää kettujen ja supikoirien osalta vajavaiseksi.

Ryhmäkasvatettavat eläimet tarvitsevat tilaa sosiaaliseen kanssakäymiseen ja toisten eläinten väistämiseen. Turkiseläinten häkeissä käytettävä hylly mahdollistaa jonkinlaisen oman tilan, mutta ei pakenemista esimerkiksi häkkikumppanin toistuvulta tai jatkuvalta aggressiivisuudelta. Joillakin turkistarhoilla on käytössä muunneltavia kaksi- tai kolmeosaisia häkkeitä, joissa eläimet voivat väistää toisiaan siirtymällä toiseen häkkiin tai kerrokseen. Nämä ovat parempia ratkaisuja eläimelle vetäytymispaikaksi verrattuna häkkiin, jossa on vain makuuhylly. Nykyisiä vähimmäisvaatimuksia suurempi elintila mahdollistaisi sen, että tilaa voidaan monipuolistaa virikkeillä ja rakenteilla. Virikkeiden käyttö helpottuisi ja liikkuminen monipuolistuisi nykyistä käytäntöä suuremmassa tilassa.

Suuressa aitauksessa pidettyjen sinikettujen aktiivisuuden havaittiin testiareenalla olevan suurempi kuin pienissä häkeissä pidetyillä ketuilla (Korhonen ym. 2001). Sydämen ja aivojen paino oli suuressa aitauksessa pidetyillä siniketuilla suurempi kuin häkeissä pidetyillä siniketuilla. Suuressa aitauksessa pidetyt siniketut olivat kevyempiä ja suuressa maapohjaisessa aitauksessa pidettyjen sinikettujen etujalkojen asento oli verkkopohjalla pidettyjä kettuja parempi. Siniketut olivat Koistisen ym. (2007) tutkimuksessa iästä riippumatta motivoituneita menemään maapohjalle ja nuoret siniketut leikkivät maapohjalla. Kettujen ja supikoiran pentujen liikuntaleikkejä häiritsee verkkopohjan silmien suuri koko, sillä pentujen tassut menevät verkkopohjan silmien läpi.

Lepo, turkinhoito ja sosiaalinen käyttäytyminen

Sosiaalinen kehonhoito, toisten turkkien hoito nuolemalla, ei toteudu, jos eläimiä pidetään häkissä yksin. Turkiseläimillä esiintyy toisinaan oman turkin puremista. Minkeillä turkinpurenta on yksi tyypillisimmistä hyvinvointiongelmista (Ahola ym. 2014b).

Vähimmäisvaatimukset edellyttävät, että minkkiemo imettää ja hoitaa pennut. Muuten vähimmäisvaatimuksissa ei edellytetä ryhmäkasvatusta, vaikka se ainakin nuorille eläimille sopii. Saman poikueen pennut voidaan kasvattaa sisarusryhmissä, mutta toisilleen vieraita eläimiä ei yleensä laiteta samaan häkkiin. Toisilleen aggressiiviset eläimet pitää erottaa. Minkit ovat luonnossa aikuisina yksineläjiä ja alkavat tarhaolosuhteissakin usein käyttäytyä aggressiivisesti toisiaan kohtaan syksyn edetessä.

Supikoirat ovat pariuskollisia ja muodostavat luonnossa elinikäisiä lisääntymispareja. Ne viihtyvät yleensä hyvin ryhmässä aikuisinakin. Supikoirat lepäävät myös tarhaolosuhteissa syksyllä ja talvella paljon. Luonnonvaraisena supikoirat nukkuvat pohjoisilla alueilla talviunta, jolloin niiden aineenvaihdunta hidastuu. Tutkimuksessa havaittiin, että kun supikoiria

pidettiin neljän ryhmässä, ne nukkuivat paljon yhdessä ryhmän toisten eläinten kanssa ja käyttivät mielellään suojakoppia nukkumiseen (Koistinen ym. 2020).

Ravinnonhankintakäyttäytyminen, tutkiminen ja ympäristön tarkkailu

Ravinnonhankintakäyttäytyminen, kuten saalistus ja keräily, jää turkiseläinten pitopaikoissa pitkälti toteutumatta. Ravinnonhankintaan liittyvään käyttäytymiseen ei ole tilaa, eikä turkiseläimen juuri tarvitse liikkua syödäkseen. Lihavuus on hyvinvointiongelmia etenkin siniketuilla. Turkistarhan äänet ja hajut kantautuvat häkkeihin ja ketuilla on pitopaikassaan mahdollista levätä verkkohyllyllä tai pesäkopin katolla tarkkaillen. Elinpiirin partiointiin häkkiympäristö on liian pieni eikä häkkipohjalla voi kaivaa eikä piilottaa saalista. Minkki ei voi häkkiympäristössä saalistaa vedestä.

Turkiseläinmot tarvitsevat materiaalia pesäntekoon. Pennut syntyvät pesäkoppeihin ja emot imettävät ja hoitavat pennut vieroitukseen asti. Asteittainen vieroitus ei pito-olosuhteissa käytännössä onnistu, vaikka kettuemo voikin mennä välillä hyllylle poikasten ulottumattomiin.

Kuolleena syntyneistä tai pesään kuolleista pennuista ei pidetä kirjaa, sillä synnytyksiä ei valvota eivätkä syntymän tarkat ajankohdat siten ole tiedossa. Emo voi syödä kuolleena syntyneet tai heti syntymän jälkeen kuolleet pennut ja jälkeiset, joten kaikkien syntyneiden pentujen lukumäärä ei ole tiedossa. Vaikka pesäkoppiin ei eläintenhoitaja koske penikointiaikaan, hoitaja kuitenkin näkee emoista, ovatko ne synnyttäneet. Pentujen lukumäärän ja mahdollisen kuolleisuuden voisikin kirjata esimerkiksi ensimmäisenä synnytyksen jälkeisenä päivänä.

3) Turkiseläinten jalostus

25 § Eläinjalostus

Eläinjalostuksella tulee pyrkiä elinvoimaisten, toimintakykyisten ja terveiden eläinten tuottamiseen.

Eläintä ei saa käyttää jalostukseen, jos:

- 1) käytettävä jalostusyhdistelmä aiheuttaa todennäköisesti jälkeläiselle sellaisia sairauksia tai muita ominaisuuksia, joista aiheutuu merkittävää haittaa tämän hyvinvoinnille;*
- 2) se ei perinnöllisen ominaisuuden tai sairauden vuoksi kykene lisääntymään luonnollisella tavalla; tai*
- 3) lisääntymisestä aiheutuu todennäköisesti merkittävää haittaa sen hyvinvoinnille.*

Vuonna 2019 noin kolmannes tuottajista osallistui sinikettujen valtakunnalliseen jalostusohjelmaan (Kempe 2019). Suurin osa tuottajista teki jalostuspäätökset itsenäisesti. Tärkeimmät jalostustavoitteet siniketulla ovat olleet lisääntymisominaisuudet, nahan koko ja turkin laatu. Nahan koko ja turkin laatu ovat tärkeimmät tekijät siniketun nahkojen

hinnanmuodostuksessa. Nahan hinta ohjaa siniketun jalostusta suurten, isonahkaisten ja lihavien kettujen tuotantoon. Kettujen hyvinvointia edistävät ominaisuudet ovat heikentyneet keskittyttäessä tuotanto-ominaisuuksien jalostamiseen, sillä näiden välillä on epäedullisia geneettisiä yhteyksiä.

Siniketun pennuista vieroitusvaiheessa reilulla puolella oli Kempen (2019) mukaan riittävän hyväasentoiset jalat, jotta niitä voitiin käyttää jalostukseen. Kasvatuksen lopussa nahkottavilla siniketuilla oli valtaosalla huonot, selkeästi taipuneet ranteet. Vuosina 2012–2014 tehdyissä mittauksissa havaittiin yli puolella arvioiduista siniketuista lievää etujalkojen taipuisuutta (Ahola ym. 2014a). Merkittävimmät riskitekijät siniketun jalkojen huonolle kunnolle ovat eläimen suuri kasvunopeus, koko, elopaino ja lihavuus. Sinikettujen jalkarakenteen, kuntoluokan, silmätulehdusalttiuden, luonteen ja käyttäytymisen arviointiin on jalostusindeksissä valmiudet, mutta niitä ei vielä vuonna 2019 ollut hyödynnetty (Kempe 2019).

Sinikettu-urokset eivät lihavuuden, suuren koon tai liikkumisvaikeuksien vuoksi pysty aina astumaan naaraita normaalisti eli lisääntymään pito-olosuhteissa luonnollisella tavalla. Keinosiemennystä käytetään lähes kaikille sinikettunaaraille. Hopeakettunaaraita ja suomensupeja keinosiemennetään myös, mutta näiden lajien keinosiemennykset tai normaalin astumisen laajuus ei ole tiedossamme.

Sinikettunaaraan suuri koko ja lihavuus heikentävät hedelmällisyyttä, vaikeuttavat synnytystä ja pienentävät pentuekokoja. Turkiseläinten jalostuksessa ei sinikettujen osalta pyritä selkeästi toimintakykyisten ja terveiden eläinten tuottamiseen, sillä tuotteen hinta ohjaa suurten ja lihaviin sinikettujen tuotantoon aiheuttaen eläimille liikkumisvaikeuksia ja muuta hyvinvointihaittaa. Liikkumisvaikeudet voivat aiheuttaa eläimelle kipua ja heikentävät eläimen käyttäytymispiirteiden, kuten kehonhuollon, kävelemisen, leikkimisen, hyppäämisen ja astumisen toteutumista. Jalostuksesta voi siten aiheutua merkittävää ja pitkäaikaista haittaa sinikettujen hyvinvoinnille.

Suuri koko ja lihavuus altistavat siniketun jalkaongelmien lisäksi muillekin hyvinvointiongelmille. Löysä nahka, paksu karva ja rasva kasvojen alueella heikentävät silmäterveyttä. Siniketun silmät voivat lähes hävitä näkyvistä löysän nahan sekaan, mikä voi haitata eläimen näkökykyä ja altistaa silmätulehduksille. Kettujen silmätulehdusalttiudessa on perinnöllistä vaihtelua, joten siihenkin voidaan vaikuttaa jalostuksella.

Lopuksi

Turkiseläinten nykyuotoinen kasvatus ei takaa eläinten hyvinvointia, vaikka eläimiä hoidettaisiin asianmukaisesti säädöksiä ja hyviä toimintatapoja noudattaen. Eläinten olosuhteet turkistuotannossa eivät mahdollista lajinmukaista käyttäytymistä eläinten hyvinvointilain näkökulmasta riittävässä määrin eivätkä olosuhteet siten turvaa eläinten

hyvinvoinnin edellytyksiä. Tuotantoeläinten positiivisille pääsyn edellytykset eivät kaikilta osin täyty. Toteutumatta jääviä tai vaillinaisesti toteutuvia käyttäytymistarpeita ovat liikkuminen, ravinnon etsintä ja muu vastaava toiminta, sosiaalisten suhteiden hoito ja eläinten sairastuessa tai vahingoittuessa niille annettavan asianmukaisen hoidon saaminen. Turkiseläinten kohtelussa, käsittelyssä ja hoidossa on eläinten hyvinvointia heikentäviä käytäntöjä, jotka tulisi korjata pikimmiten. Eläinjalostuksella aikaansaadut tuotanto-ominaisuudet, erityisesti sinikettujen suuri koko, löysä nahka ja taipuneet jalat aiheuttavat eläimille vakavia ja pitkäaikaisia ongelmia, jotka pahenevat liiallisen ruokkimisen vuoksi.

Eläinten hyvinvointikeskus 12.11.2024
Satu Raussi ja Tiina Kauppinen

Lähteet

Ahola, L., Koistinen, T., Mononen, J. 2009. Sand Floor for Farmed Blue Foxes: Effects on Claws, Adrenal Cortex Function, Growth and Fur Properties. *International Journal of Zoology*. <https://doi.org/10.1155/2009/563252>

Ahola, L., Huuki, H., Koistinen, T., Mononen, J. 2014a. Eläinten hyvinvointi suomalaisilla kettutiloilla - tuloksia tilakäynneiltä. Turkistila 2020 -hanke. MTT Raportti 179. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-589-9>

Ahola, L., Huuki, H., Koistinen, T., Mononen, J. 2014b. Eläinten hyvinvointi suomalaisilla minkkitiloilla - tuloksia tilakäynneiltä. Turkistila 2020 -hanke. MTT Raportti 181. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-591-2>

Kempe, R. 2019. Video tutkija Riitta Kempen puheesta Eläinten hyvinvointikeskuksen ja eläinsuojeluasiamiehen Jalostus ja eläinten hyvinvointi -seminaarissa. <https://www.youtube.com/watch?v=fdrHxDyM4JY>

Koistinen, T., Ahola, L., Mononen, J. 2007. Blue foxes' motivation for access to an earth floor measured by operant conditioning. *Applied Animal Behavioural Science*, 107: 328-341. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2006.09.024>

Koistinen, T., Moisander-Jylhä, A-M., Korhonen, H. 2020. Effects of housing conditions on behaviour and physiology in the Finnraccoon (*Nyctereutes procyonoides ussuriensis*). *Animal Welfare*, 29(3):239-255. doi:10.7120/09627286.29.3.239

Korhonen, H., Jauhiainen, L., Niemelä, M., Harri, M., Sauna-Aho, R. 2001. Physiological and behavioural responses in blue foxes (*Alopex lagopus*): comparisons between space quantity and floor material. *Animal Science*, 72: 375-387. doi:10.1017/S1357729800055879

